

การบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามข้อกำหนดใน IFRS 9

วิเชษฐ์ โรจนสุกาญจน

ผู้อำนวยการฝ่ายการเงินและการบัญชี

สถาบันคุ้มครองเงินฝาก

ดร.ศิลปพร ศรีจันทเพชร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามข้อกำหนดของมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 ซึ่งมีความแตกต่างจากการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 หลายประการ ทั้งนี้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงจะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดจากความไม่สอดคล้องของวิธีการบัญชีที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อลักษณะเชิงคุณภาพตัวชี้วัดการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของรายงานทางการเงินที่ใช้ในปัจจุบันด้วยการกำหนดให้กิจการรับรู้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรม ทั้งที่เกิดจากเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ จากเดิมที่บางกิจการอาจไม่มีการรับรู้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมทั้งที่เกิดจากเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง ประเด็นหลักที่เป็นเรื่องกำหนดวิธีการบัญชีสำหรับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงโดยทั่วไป (General Hedge Accounting) ซึ่งเป็นวิธีการบัญชีสำหรับกลุ่มรายการที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การป้องกันความเสี่ยงสำหรับรายการที่มีพลวัตสูงที่เรียกว่า Macro Hedging อันเป็นโครงการที่คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) อยู่ระหว่างการพัฒนาขึ้นมาต่างหากจากวิธีการบัญชีสำหรับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงโดยทั่วไป (General Hedge Accounting) เพื่อให้สามารถสะท้อนเนื้อหาเชิงเศรษฐกิจที่แท้จริงของการป้องกันความเสี่ยงสำหรับรายการที่มีพลวัตสูงได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การบัญชีป้องกันความเสี่ยง มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 9

Hedge Accounting: IFRS 9

Wichet Rojanasukarn

*Vice President, Finance and Accounting,
Deposit Protection Agency*

Dr.Sillapaporn Srijunpetch

*Assistant Professor of Department of Accounting,
Thammasat Business School, Thammasat University*

ABSTRACT

This article was aimed to explain requirements for hedge accounting in IFRS 9 which are different from IAS 39 in many aspects. Specifically, the requirements for hedge accounting in IFRS 9 could dramatically improve representational faithfulness of financial reporting by reducing effect of accounting mismatch. This is mainly because an entity has to recognize changes in fair value for both hedged items and hedging instruments. Formerly, an entity recognizes only changes in fair value of hedged items, not hedged instruments. In addition, IFRS 9 requirements pertaining to General Hedge Accounting do not include Accounting for Macro Hedging which is appropriate for much more dynamic transactions when compared to General Hedge Accounting. Hence apart from General Hedge Accounting, IASB is working on the other project to develop specific requirements regarding Accounting for Macro Hedging as separate project from General Hedge Accounting.

Keywords: Hedge Accounting, IFRS 9

บทนำ

เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ได้เผยแพร่มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน หรือ IFRS 9 ฉบับสมบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดให้มีผลบังคับใช้แทนมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินหรือ IAS 39

ทั้งนี้ คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ได้พัฒนา IFRS 9 ขึ้นเพื่อให้มีวิธีปฏิบัติทางการบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงินที่สามารถสะท้อนถึงรูปแบบการดำเนินธุรกิจและสอดคล้องกับการบริหารความเสี่ยงของกิจการมากขึ้น โดยเนื้อหาของ IFRS 9 แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ (1) การจัดประเภทและการวัดมูลค่าของเครื่องมือทางการเงิน (2) การรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่าของเครื่องมือทางการเงิน (3) การบัญชีป้องกันความเสี่ยง นอกจากนี้ เนื้อหาในแต่ละส่วนได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของ IAS 39 ที่มีมาในอดีต

เหตุผลที่ต้องกำหนดการบัญชีป้องกันความเสี่ยง

การบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting) คือ วิธีปฏิบัติทางบัญชีที่มาตรฐานการรายงานทางการเงิน กำหนดให้กิจการรับรู้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมที่เกิดจากเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ โดยมีการหักกลบกันอย่างเป็นระบบในกำไรหรือขาดทุน

การที่คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงขึ้นมาต่างจากนั้น มีสาเหตุหลักเนื่องจากการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมีลักษณะเฉพาะ ตลอดจนมีข้อกำหนดพิเศษที่ไม่เหมือนข้อกำหนดที่ใช้สำหรับกรณีทั่วไป นอกจากนี้ ยังใช้วัตถุประสงค์เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากวิธีการทางบัญชีที่แตกต่างกัน (Accounting Mismatch) ระหว่างเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากวิธีการวัดมูลค่า (Measurement) หรือจังหวะเวลา (Timing) ในการรับรู้รายการที่มีความแตกต่างกัน

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นจากความไม่สอดคล้องของวิธีการทางบัญชี (Accounting Mismatch) ที่ใช้ปฏิบัติกับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง

ตัวอย่างที่ 1 กิจการมีหนี้สินที่มีอัตราดอกเบี้ยคงที่จึงป้องกันความเสี่ยงโดยใช้สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap) เพื่อเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยที่กิจการต้องจ่ายจากแบบคงที่ (Fixed Rate) เป็นแบบลอยตัว (Floating Rate)

ตัวอย่างที่ 1	หนี้สินที่มีอัตราดอกเบี้ยคงที่	สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย	
การจัดประเภทรายการ	หนี้สินทางการเงิน	อนุพันธ์ทางการเงิน	
ข้อกำหนดทั่วไปในการวัดมูลค่า	ราคาทุนตัดจำหน่าย	มูลค่ายุติธรรม	
กำไรขาดทุน	รับรู้ดอกเบี้ยจ่ายตามอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง	รับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจากมูลค่ายุติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป	X

ตัวอย่างที่ 2 กิจการมีหนี้สินเป็นเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกาอัตราดอกเบี้ยลอยตัว จึงทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Currency Swap) โดยแลกเปลี่ยนหนี้สินจากเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกาแบบมีอัตราดอกเบี้ยลอยตัว มาเป็นเงินสกุลบาทแบบมีอัตราดอกเบี้ยลอยตัว

ตัวอย่างที่ 2	หนี้สินเป็นเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกา อัตราดอกเบี้ยลอยตัว	สัญญาแลกเปลี่ยน เงินตราต่างประเทศ	
การจัดประเภทรายการ	หนี้สินทางการเงิน	อนุพันธ์ทางการเงิน	
ข้อกำหนดทั่วไปในการวัดมูลค่า	ราคาทุนตัดจำหน่าย	มูลค่ายุติธรรม	
กำไรขาดทุน	รับรู้ดอกเบี้ยจ่ายตามวิธีอัตราดอกเบี้ย ที่แท้จริง	รับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจากมูลค่า ยุติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป	X

ตัวอย่างที่ 3 กิจการมีสินทรัพย์เงินให้กู้ยืมที่มีอัตราดอกเบี้ยคงที่จึงได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap) เพื่อเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยที่กิจการต้องรับจากแบบคงที่ (Fixed rate) เป็นแบบลอยตัว (Floating rate)

ตัวอย่างที่ 3	เงินให้กู้ยืมที่มีอัตราดอกเบี้ยคงที่	สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย	
การจัดประเภทรายการ	สินทรัพย์ทางการเงิน	อนุพันธ์ทางการเงิน	
ข้อกำหนดทั่วไปในการวัดมูลค่า	ราคาทุนตัดจำหน่าย	มูลค่ายุติธรรม	
กำไรขาดทุน	รับรู้ดอกเบี้ยรับตามวิธีอัตราดอกเบี้ย ที่แท้จริง	รับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจาก มูลค่ายุติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป	X

ตัวอย่างที่ 4 กิจการคาดการณ์ว่าจะมีรายได้ในอนาคตเป็นเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกา กิจการจึงได้ทำสัญญาขายเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาล่วงหน้า (Forward Contract)

ตัวอย่างที่ 4	รายได้ในอนาคตเป็นเงินสกุล ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา	สัญญาขายเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ล่วงหน้า	
การจัดประเภทรายการ	ไม่บันทึกรายการ	อนุพันธ์ทางการเงิน	
ข้อกำหนดทั่วไปในการวัดมูลค่า	ไม่บันทึกรายการ - รับรู้เป็นรายได้ เมื่อรายการเกิดขึ้น	มูลค่ายุติธรรม	
กำไรขาดทุน	รับรู้เป็นรายได้เมื่อรายการเกิดขึ้นใน อนาคต	รับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจาก มูลค่ายุติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป	X

จากการพิจารณาตัวอย่างข้างต้น จะพบว่าการป้องกันความเสี่ยงตามตัวอย่างที่ 1 ถึงตัวอย่างที่ 3 นั้น จะส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องของวิธีการทางบัญชี (Accounting Mismatch) ที่เป็นผลมาจากวิธีการวัดมูลค่า (Measurement) ที่ใช้กับรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ตลอดจนเครื่องมือทางการเงินที่ใช้ป้องกันความเสี่ยงดังกล่าว ซึ่งมีวิธีปฏิบัติตามข้อกำหนดทั่วไปที่แตกต่างกัน ในขณะที่การป้องกันความเสี่ยงตามตัวอย่างที่ 4 ส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องของวิธีการทางบัญชี เนื่องจากวิธีปฏิบัติในการรับรู้รายการในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน (Timing)

ดังนั้น การบัญชีป้องกันความเสี่ยงจึงเป็นข้อกำหนดที่ใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความไม่สอดคล้องของวิธีการทางบัญชี (Accounting Mismatch) เพื่อให้กิจการรับรู้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมที่เกิดจากเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ โดยการหักกลบกันอย่างเป็นระบบในกำไรหรือขาดทุน เนื่องจากการบัญชีป้องกันความเสี่ยงเป็นข้อกำหนดพิเศษ กิจการที่จะสามารถนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้ได้นั้นจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ซึ่งมีเงื่อนไขที่เข้มงวดและเฉพาะเจาะจง การบัญชีป้องกันความเสี่ยงจึงเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของกิจการที่มาตรฐานการรายงานทางการเงินอนุญาตให้กิจการนำไปปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตามผู้บริหารของกิจการจำเป็นต้องพิจารณาถึงต้นทุนและประโยชน์ที่ได้รับจากการตัดสินใจใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง เนื่องจากกิจการจะมีภาระและต้นทุนเพิ่มขึ้นจากการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง เช่น การจัดทำเสริมเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่ป้องกันความเสี่ยงที่เป็นทางการ การประเมินประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง การระบุความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ เป็นต้น

การบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 (IFRS 9)

ในการปรับปรุงข้อกำหนดเกี่ยวกับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงเพื่อใช้ทดแทน IAS 39 นั้น คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ได้แบ่งโครงการพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงินเกี่ยวกับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรกเป็นการบัญชีป้องกันความเสี่ยงโดยทั่วไป (General Hedge Accounting) ซึ่งเกี่ยวข้องกับบัญชีสำหรับความสัมพันธ์ในลักษณะการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งรวมถึงรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงรายการเดียว (single item) หรือกลุ่มรายการที่มีลักษณะปิด (closed portfolio) กลุ่มรายการที่มีลักษณะปิด หมายถึง กลุ่มรายการที่ไม่สามารถนำรายการมาเพิ่ม ลด หรือทดแทนได้ โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งเป็นผลให้เกิดกลุ่มรายการใหม่หรือชั้นของรายการใหม่ขึ้น

ส่วนที่สองเป็นการบัญชีป้องกันความเสี่ยงของกลุ่มรายการที่มีลักษณะเปิด (Open Portfolio) เนื่องจากกลุ่มรายการที่มีลักษณะเปิดมีการเปลี่ยนแปลงสูง ทำให้สถานะการป้องกันความเสี่ยงเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การป้องกันความเสี่ยงกลุ่มรายการที่มีลักษณะเปิดจึงมีความซับซ้อนและมีประเด็นที่ต้องพิจารณาในออกข้อกำหนดการบัญชีป้องกันความเสี่ยงสำหรับกลุ่มรายการที่มีลักษณะเปิดและมีพลวัตสูงโดยเฉพาะ ที่เรียกว่า Macro Hedging ดังนั้น คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) จึงตัดสินใจออกข้อกำหนดสำหรับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงโดยทั่วไปแยกต่างหากจากข้อกำหนดของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงประเภท Macro Hedging เนื่องจาก IASB ต้องใช้เวลาในการวิจัยและรับฟังข้อคิดเห็นจากหลายฝ่าย เพื่อใช้สำหรับการออกข้อกำหนด Macro Hedging ส่งผลให้เกิดโครงการใหม่ เพื่อพัฒนาวิธีการบัญชีสำหรับการบริหารจัดการความเสี่ยงที่มีพลวัตสูง (Accounting for Dynamic Risk Management) ซึ่งเป็นโครงการที่แยกต่างหากจากการพัฒนา IFRS 9

ข้อกำหนดใน IAS 39 ในเรื่องการบัญชีป้องกันความเสี่ยงนั้น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีลักษณะอิงเกณฑ์และประกอบด้วยกฎเกณฑ์จำนวนมาก ตลอดจนไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการบริหารความเสี่ยงของกิจการ ส่งผลให้เกิดภาระค่อนข้างมากแก่กิจการในการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ซับซ้อนจากการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงในธุรกิจและในการบริหารความเสี่ยงดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจากข้อกำหนดของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน IAS 39 มุ่งเน้นการยกเว้นการปฏิบัติตามข้อกำหนดทั่วไปในการรับรู้รายการและการวัดมูลค่ามากกว่าการสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการบริหารความเสี่ยงของกิจการ ดังนั้น IASB จึงต้องจำเป็นต้องทบทวนและพัฒนาการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามข้อกำหนดของ IFRS 9 เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของ IAS 39

ในการพัฒนาการบัญชีป้องกันความเสี่ยงนั้น IASB มีความเห็นว่าการบัญชีป้องกันความเสี่ยงควรเป็นเครื่องมือของกิจการในการสื่อสารเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงของกิจการ กล่าวคือ การบัญชีป้องกันความเสี่ยงควรทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เพื่อให้ผู้ใช้รายงานทางการเงินเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และผลกระทบของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจะเป็นอนุพันธ์ทางการเงินและวิธีการต่าง ๆ ในการบริหารความเสี่ยง อย่างไรก็ตาม การใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงยังคงเป็นทางเลือกในการบันทึกบัญชีและถือเงินข้อยกเว้นจากข้อกำหนดทั่วไปทางการบัญชี

ทั้งนี้ การบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน IFRS 9 เป็นข้อกำหนดที่มีลักษณะเป็นหลักการ (Principle-based) มากกว่าข้อกำหนดที่มีลักษณะอิงเกณฑ์ใน IAS 39 เนื่องจาก IASB พัฒนา IFRS 9 โดยใช้กิจกรรมในการบริหารความเสี่ยงของกิจการเป็นพื้นฐานในการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเงื่อนไขของการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง เพื่อให้รายงานทางการเงินเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Representation Faithfulness) และสะท้อนเนื้อหาเชิงเศรษฐกิจที่แท้จริงใน

กิจกรรมการบริหารความเสี่ยงของกิจการ ในขณะที่ IAS 39 มีลักษณะอิงเกณฑ์ (Rule-based) มากกว่า IFRS 9

ประเภทของความเสี่ยงใน IFRS 9

IFRS 9 ได้กำหนดให้มีการบัญชีป้องกันความเสี่ยง 3 ประเภท เช่นเดียวกับ IAS 39 แต่มีการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดไปจาก IAS 39 ได้แก่

1. การป้องกันความเสี่ยงจากมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hedge) หรือภาระผูกพันที่แน่นอน (Firm Commitment) เป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่กิจการรับรู้และแสดงไว้นงบแสดงฐานะการเงิน หรือเพื่อภาระผูกพันที่กำหนดไว้แน่นอน ซึ่งกิจการยังไม่เคยมีการวัดมูลค่าและรับรู้รายการไว้ และบางส่วนของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง เช่น ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์จากการเปลี่ยนแปลงในอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน หรือราคาสินค้าโภคภัณฑ์ ราคาหุ้น เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงไปจาก IAS 39

IFRS 9 ได้มีการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดสำหรับการป้องกันความเสี่ยงจากมูลค่ายุติธรรม ไว้ดังนี้

- IFRS 9 ได้กำหนดว่าในกรณีที่กิจการป้องกันความเสี่ยงจากมูลค่ายุติธรรมสำหรับตราสารทุนที่กิจการรับรู้โดยวัดมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ (FVOCI) นั้น กิจการจะไม่สามารถนำกำไรขาดทุนจากตราสารทุนที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ดังกล่าวมาเวียนกำไรขาดทุน (Recycle) โดยรับรู้ในกำไรหรือขาดทุนได้อีก เช่นเดียวกันกับการรับรู้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง กิจการจะต้องรับรู้ผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ โดยห้ามนำกลับมาบันทึกผ่านกำไรหรือขาดทุน

2. การป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสด (Cash Flow Hedge) หรือรายการที่เกิดจากการคาดการณ์ (Forecast Transaction) เป็นการป้องกันความเสี่ยงที่

เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในกระแสเงินสด ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์หรือหนี้สินที่รับรู้ไว้ในงบแสดงฐานะการเงินหรือรายการที่เกิดจากการคาดการณ์ และมีผลต่อกำไรหรือขาดทุน ได้แก่ เงินรับจากการขายสินค้าในอนาคตที่เป็นเงินตราต่างประเทศ การจ่ายชำระค่าเครื่องจักรที่จะซื้อในอนาคตที่เป็นเงินตราต่างประเทศ การจ่ายชำระค่าสินค้าและบริการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นเงินตราต่างประเทศ การออกตราสารหนี้ในอนาคตที่มีอัตราดอกเบี้ยลอยตัวหรือที่เป็นเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงไปจาก IAS 39

IFRS 9 ได้มีการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดสำหรับกรป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดไว้ดังนี้

- การป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดสำหรับรายการที่เกิดจากการคาดการณ์ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้รายการที่มีใช้ทางการเงิน (Non-financial Item) เช่น สินทรัพย์ถาวร สินค้าคงเหลือ หรือรายการที่เกิดจากการคาดการณ์ (forecast transaction) ที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่มีใช้ทางการเงินหรือหนี้สินที่มีใช้ทางการเงิน ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นข้อผูกมัดที่กำหนดไว้แน่นอนที่กิจการได้นำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงจากมูลค่ายุติธรรมมาใช้ กิจการจะต้องปรับปรุงมูลค่าทางบัญชีของรายการดังกล่าวด้วยผลกำไรขาดทุนสะสมที่ได้รับรู้โดยตรงไปยังงบกำไรหรือที่เรียกว่า Basis Adjustment

ภายใต้ข้อกำหนดใน IAS 39 กิจการอาจเลือกใช้วิธีการบันทึกบัญชีข้างต้น หรือเลือกรับรู้ผลการบัญชีโดยคงผลกำไรขาดทุนสะสมไว้ในส่วนทุนจนกระทั่งเมื่อรายการดังกล่าวส่งผลต่อกำไรขาดทุนแล้ว กิจการจึงรับรู้รายการดังกล่าวผ่านกำไรหรือขาดทุน ในขณะที่ IFRS 9 ไม่อนุญาตให้ปฏิบัติ

- หากสถานะสุทธิ (Net Position) ของกลุ่มรายการที่มีสถานะความเสี่ยงซึ่งหักล้างกันได้กำหนดให้เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง การป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดจะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดใน IFRS 9 นั้นอนุญาตให้ใช้สำหรับการป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่านั้น ในการ

กำหนดให้สถานะสุทธิเป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง กิจการต้องระบุไว้ในรอบระยะเวลาการรายงานที่คาดหวังรายการที่คาดการณ์ไว้ว่าจะส่งผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุนรวมทั้งลักษณะและจำนวนที่คาดว่าจะกระทบต่อกำไรหรือขาดทุนในแต่ละรอบระยะเวลาการรายงาน นอกจากนี้ กิจการจะต้องนำกำไรหรือขาดทุนจากการป้องกันความเสี่ยงมาแสดงไว้เป็นรายการแยกต่างหากในกำไรขาดทุนและกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ ในขณะที่ IAS 39 ไม่อนุญาตให้สถานะสุทธิเป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง

- IFRS 9 กำหนดว่าไปรษณีย์ของการป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดสำหรับกลุ่มรายการที่สถานะความเสี่ยงไม่สามารถหักล้างกันได้ (Gross Position) นั้น กิจการต้องนำรายการผลกำไรขาดทุนจากการป้องกันความเสี่ยงไปเป็นส่วนให้ใบรายการแต่ละบรรทัดที่แสดงในกำไรหรือขาดทุนตามสัดส่วนที่ได้รับผลกระทบจากรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงต่อเกณฑ์ที่เป็นระบบและสมเหตุสมผล ในขณะที่ IAS 39 ไม่มีข้อกำหนดในการแสดงผลกำไรหรือขาดทุนดังกล่าวไว้ในกำไรหรือขาดทุน

3. การป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิในกิจการต่างประเทศ (Net Investment Hedge) กิจการที่มีการดำเนินงานในต่างประเทศ เช่น บริษัทย่อย บริษัทร่วม การร่วมการงาน หรือสาขาในต่างประเทศ กิจการอาจป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องกับการแปลงค่าเงินตราต่างประเทศของสินทรัพย์สุทธิในกิจการต่างประเทศให้เป็นสกุลเงินที่ใช้ดำเนินงานของกิจการ ทั้งนี้ IFRS 9 ยังคงกำหนดให้กิจการรับรู้ผลต่างของอัตราแลกเปลี่ยนของรายการที่เป็นตัวเงินที่เข้าเกณฑ์การป้องกันความเสี่ยงเฉพาะส่วนที่มีประสิทธิภาพไว้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จจนกระทั่งกิจการขายหรือจำหน่ายเงินลงทุนสุทธิในกิจการต่างประเทศ กิจการจึงรับรู้ผลต่างของอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกำไรขาดทุนจากการจำหน่ายเงินลงทุนในกิจการต่างประเทศ ซึ่งข้อกำหนดนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่กำหนดไว้ใน IAS 39

เงื่อนไขของบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน IFRS 9

ดังที่กล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้นว่าการบัญชีป้องกันความเสี่ยงเป็นข้อยกเว้นพิเศษจากข้อกำหนดทั่วไปของเกณฑ์ทางบัญชี ดังนั้น ข้อกำหนดใน IFRS 9 จึงยังคงกำหนดเงื่อนไขในการใช้บัญชีป้องกันความเสี่ยงในมาตรฐานการรายงานการเงินไว้อย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบระหว่าง IAS 39 แล้ว ข้อกำหนดในเรื่องการบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน IFRS 9 มีลักษณะที่ผ่อนปรนและยืดหยุ่นกว่า IAS 39

เงื่อนไขของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน IFRS 9 สรุปได้ดังนี้

1. เอกสารที่เป็นทางการเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง

IFRS 9 กำหนดเรื่องการจัดทำเอกสารที่เป็นทางการเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงไม่แตกต่างไปจาก IAS 39 เอกสารต้องมีการระบุความสัมพันธ์ในลักษณะการป้องกัน

ความเสี่ยง ดังนั้น กิจกรรมที่ใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงจึงมีภาระในการจัดทำเอกสารไม่แตกต่างไปจากเดิม อย่างไรก็ดี กิจกรรมเข้าใจว่าภายใต้ IFRS 9 นั้น กิจกรรมจำเป็นต้องปรับปรุงเอกสารเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงที่เริ่มปัจจุบันเป็นระยะ ๆ ตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์ที่กิจกรรมมีการปรับสมดุลโดยเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนในการป้องกันความเสี่ยง หรือการปรับปรุงรายละเอียดของปัจจัยแหล่งที่มาของความไม่ประสิทธิผลในการป้องกันความเสี่ยง

2. รายการที่มีคุณสมบัติเข้าเงื่อนไขการป้องกันความเสี่ยง

ความสัมพันธ์ในลักษณะการป้องกันความเสี่ยงประกอบด้วยเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง ซึ่ง IFRS 9 ได้ปรับปรุงข้อกำหนดโดยให้เพิ่มความสามารถในการเป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ป้องกันความเสี่ยง ซึ่งเปรียบเทียบกับ IAS 39 ได้ดังนี้

IAS 39	IFRS 9
เครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instruments)	
อนุพันธ์	ไม่เปลี่ยนแปลง
เครื่องมือทางการเงินที่มีโซอนุพันธ์ทางการเงินนั้นสามารถป้องกันความเสี่ยงได้เฉพาะความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่านั้น	เครื่องมือทางการเงินที่มีโซอนุพันธ์ทางการเงินนั้นสามารถป้องกันความเสี่ยงได้เฉพาะความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่านั้น โดยได้กำหนดเพิ่มเติมว่าหากเครื่องมือทางการเงินที่มีโซอนุพันธ์ทางการเงินวัตถุประสงค์ผ่านกำไรขาดทุนสามารถใช้ป้องกันความเสี่ยงอื่น ๆ ได้นอกเหนือไปจากความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน
ให้รับรู้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าตามเวลาของสิทธิเลือกไว้ในกำไรขาดทุน	ให้รับรู้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าตามเวลาของสิทธิเลือกไว้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ แล้วให้ปรับปรุงการจัดประเภทรายการผ่านกำไรขาดทุนโดยขึ้นอยู่กับลักษณะของรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ ซึ่งงวดเวลาเดียวกันกับที่รายการบัญชีทั้งสองได้บันทึกผ่านกำไรขาดทุน

IAS 39	IFRS 9
<p>กำหนดทางเลือกไว้ 2 วิธีสำหรับวิธีปฏิบัติในการรับรู้การเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของ Forward Points (Forward Points ของสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่สะท้อนส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยระหว่างเงินสองสกุลที่นำมาแลกเปลี่ยนกัน และ Forward Points ของสัญญาซื้อขายโภคภัณฑ์ล่วงหน้า คือ ต้นทุนในการถือครอง ซึ่งสะท้อนถึงต้นทุนในการเก็บรักษาและต้นทุนอื่น ๆ)</p>	<p>สามารถใช้วิธีการทั้ง 2 วิธีตาม IAS 39 อย่างไรก็ตาม กิจกรรมกำหนดได้เฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากอัตราเงิน (Spot Rate) เท่านั้นที่เป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง และอนุญาตให้กิจการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของ Forward Points ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ และทยอยตัดมูลค่ายุติธรรมของ Forward Points ที่รับรู้ไว้เมื่อเริ่มสุกงอมตามระยะเวลาของความสัมพันธ์ในการป้องกันความเสี่ยง เพื่อลดความผันผวนของกำไรขาดทุน</p>
<p>ไม่ได้ระบุข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีสำหรับ Currency Basis Spreads ของสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Cross Currency Swap)</p>	<p>กำหนดให้ Currency Basis Spreads ของสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแยกออกจากการมอบหมายให้เป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง โดยถือเป็นต้นทุนของความสัมพันธ์ในการป้องกันความเสี่ยง และให้รับรู้การเปลี่ยนแปลงใน Currency Basis Spread ผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ ในลักษณะเดียวกับกับ Forward Points</p>
<p>รายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง (Hedged Items)</p>	
<p>นิยามของรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้</p>	<p>ไม่เปลี่ยนแปลง</p>
<p>สามารถป้องกันองค์ประกอบความเสี่ยงของรายการทางการเงินเท่านั้น (Financial Item)</p>	<p>เพิ่มให้สามารถป้องกันองค์ประกอบความเสี่ยงของรายการที่ไม่ใช่รายการทางการเงิน (Non-financial Item) ได้</p>
<p>ไม่อนุญาตให้สถานะสุทธิ (Net Position) เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง</p>	<p>อนุญาตให้สถานะสุทธิ (Net Position) เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงได้ในบางสถานการณ์</p>
<p>ไม่ให้เกิดการแยกรายการเป็นชั้น (Layer) ให้เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง เว้นแต่ในการป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสด</p>	<p>ในบางสถานการณ์ สามารถใช้การแยกรายการเป็นชั้นเพื่อกำหนดให้เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงได้ ทั้งในกรณีการป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดและการป้องกันความเสี่ยงจากมูลค่ายุติธรรม</p>
<p>ไม่อนุญาตให้มอบหมายอนุพันธ์ให้เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง</p>	<p>อนุญาตให้นำความเสี่ยงจากอนุพันธ์และส่วนที่มีใช้อนุพันธ์มารวมเป็นความเสี่ยงรวม (Aggregated Exposure) เพื่อมอบหมายให้เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง</p>

3. ประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง

3.1 ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ

IFRS 9 กำหนดให้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงต้องมีความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ กล่าวคือ การคาดหมายว่ามูลค่าของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและมูลค่าของรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงจะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามเพื่อให้เกิดการหักกลบ เนื่องจากลักษณะความเสี่ยงเหมือนกัน ข้อกำหนดนี้ไม่แตกต่างจากที่กำหนดไว้ใน IAS 39

3.2 ความเสี่ยงด้านเครดิต

แม้ว่าความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจตาม 3.1 มีอยู่ แต่การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงต้องไม่เกิดขึ้นจากความเสี่ยงด้านเครดิตเป็นปัจจัยหลัก ทั้งนี้ เนื่องจากหากปัจจัยด้านเครดิตเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาแล้ว จะส่งผลให้กลไกการหักกลบของราคาเกิดการบิดเบือนไปจากรูปแบบที่ต้องการได้ อย่างไรก็ตาม IFRS 9 ไม่ได้ให้ความหมายที่ชัดเจนว่าเมื่อใดจึงถือว่าความเสี่ยงด้านเครดิตเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมูลค่า ดังนั้น การใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ เช่น ในกรณีที่กิจการถือตราสารหนี้ที่มีความเสี่ยงสูง (Non-investment grade) อาจทำให้การป้องกันความเสี่ยงไม่เข้าเงื่อนไขของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามที่ IFRS 9 กำหนดได้ เพราะราคาของตราสารหนี้ดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยด้านเครดิตมากกว่าปัจจัยด้านดอกเบี้ย

3.3 อัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยง

อัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยง (Hedge Ratio) คือ ความสัมพันธ์เชิงสัดส่วนระหว่างปริมาณของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับปริมาณของรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง IFRS 9 กำหนดให้อัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยงที่นำไปใช้ในการบัญชีป้องกันความเสี่ยงควรเป็นอัตราส่วนเดียวกันกับอัตราส่วนที่ใช้สำหรับวัตถุประสงค์ในการบริหาร

ความเสี่ยง เพื่อให้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงสอดคล้องกับกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงเชิงเศรษฐกิจของกิจการ

3.4 การปรับสมดุล

IFRS 9 ได้นำแนวคิดเรื่องการปรับสมดุล (Hedging) มาใช้ การปรับสมดุลเป็นการปรับปรุงอัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยงของกิจการ เพื่อให้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ข้อกำหนดนี้ประกอบกับปรับสมดุลทำให้กิจการยังคงใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงต่อเนื่องได้ โดยไม่ต้องมีภาระในการยกเลิกการระบุหมายและมอบหมายให้กับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง ดังที่ระบุข้อกำหนดใน IAS 39

3.5 การประเมินประสิทธิผลของการป้องกัน

ความเสี่ยง

IFRS 9 ไม่ได้อำหนดวิธีการในการประเมินประสิทธิผลของกลไกป้องกันความเสี่ยงไว้อย่างเฉพาะเจาะจง กิจการต้องพิจารณาใช้วิธีการที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับลักษณะของความสัมพันธ์เชิงป้องกันความเสี่ยง ซึ่งรวมถึงแหล่งที่มาของความไม่มีประสิทธิผลที่คาดว่าจะกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงป้องกันความเสี่ยงระหว่างการป้องกันความเสี่ยง กิจการจึงอาจประเมินประสิทธิผลในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่กิจการเผชิญอยู่ ตัวอย่าง เช่น หากกิจการมีการป้องกันความเสี่ยงแบบง่าย การใช้วิธีพิจารณาเปรียบเทียบเงื่อนไขหลักของรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงกับเงื่อนไขหลักของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงว่ามีความสอดคล้องเข้ากันหรือไม่ หรือที่เรียกว่า Critical Terms Match ประกอบกับใช้การทดสอบเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินประสิทธิผลก็น่าจะเพียงพอ สำหรับกิจการที่มีกลยุทธ์การป้องกันความเสี่ยงที่ซับซ้อน ควรต้องพิจารณานำวิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณมาใช้ประเมินประสิทธิผล เช่น การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis)

การประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยงตาม IFRS 9 มีลักษณะการมองไปข้างหน้าเพื่อคาดหมายประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยง โดยกิจการต้อง

ประเมินอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มป้องกันความเสี่ยง ทุกสิ้นรอบระยะเวลารายงาน หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้น เหตุผลที่กำหนดเช่นนี้เพื่อให้มั่นใจว่ากลยุทธ์การป้องกันความเสี่ยงที่กิจการใช้อยู่เข้าเงื่อนไขสำหรับการบัญชีป้องกันความเสี่ยง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในการป้องกันความเสี่ยงยังคงสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกับกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยง IFRS 9 จึงเน้นเรื่องการประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยงในอนาคต (Prospective Test) และได้ยกเลิกข้อกำหนดของ IAS 39 ในการประเมินประสิทธิผลที่เกิดขึ้นจริง (Retrospective Test) และการกำหนดให้การป้องกันความเสี่ยงที่ถือว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่มีประสิทธิผลสูงต้องผ่านการทดสอบเรื่องการหักกลบ ซึ่งผลของการหักกลบที่เกิดขึ้นต้องอยู่ในช่วงระหว่าง 80-125% หากการหักกลบแล้วไม่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้ IAS39 ถือว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่ไม่มีประสิทธิผล ทำให้ไม่เข้าเงื่อนไขในการค่านำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้ ซึ่งข้อกำหนดนี้มีลักษณะที่เน้นกฎเกณฑ์มากกว่าหลักการ

3.6 การใช้กระแสเงินสดคิดลดในการวัดประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยง

การบัญชีป้องกันความเสี่ยงไม่ได้เปลี่ยนวิธีการวัดมูลค่าของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง เว้นแต่ในกรณีมูลค่าตามบัญชีที่เปลี่ยนแปลงไปของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงใช้แสดงสำหรับการป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดหรือ

การป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิ หากการวัดมูลค่าเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงด้วยมูลค่ายุติธรรมหรือมูลค่าด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย ทั้งสองกรณีจะต้องนำมูลค่าของตามเวลามาพิจารณาด้วย

เพื่อให้มีความสม่ำเสมอสอดคล้องกับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง IFRS 9 จึงได้กำหนดการวัดมูลค่าการป้องกันความเสี่ยง โดยใช้เกณฑ์มูลค่าปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงมูลค่าที่เกิดในภายหลังจะรวมถึงมูลค่าของเงินตามเวลาไว้ด้วย การกำหนดไว้เช่นนี้เพื่อให้มั่นใจว่าการประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยงได้คำนึงถึงมูลค่าของเงินตามเวลาและปัญหาจากความแตกต่าง (Mismatch) ในจังหวะเวลา (Timing) ในการรับรู้รายการแล้ว ซึ่งอาจทำให้การป้องกันความเสี่ยงไม่มีประสิทธิผล

4. การยกเลิกการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง

หากกิจการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามข้อกำหนด IFRS 9 กิจการจะไม่สามารถยกเลิกการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงได้ต่ำกว่าที่การป้องกันความเสี่ยงนั้นยังคงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงและเข้าเงื่อนไขการบัญชีป้องกันความเสี่ยงที่กำหนดไว้ ซึ่งแตกต่างไปจากข้อกำหนด IAS 39 ที่กิจการสามารถที่จะยกเลิกการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงเมื่อใดก็ได้

ตารางแสดงสถานการณ์ที่มีผลให้กิจการต้องยกเลิกการบัญชีป้องกันความเสี่ยงทั้งหมดหรือบางส่วน

สถานการณ์	การยกเลิกการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง
วัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงเปลี่ยนแปลง	ทั้งหมดหรือบางส่วน
ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงสิ้นสุดลง	ทั้งหมด
ความเสี่ยงทางด้านเครดิตส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงหรือรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง	ทั้งหมด
เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงหมดอายุ	บางส่วน
มีการจำหน่าย การยกเลิกหรือการใช้สิทธิเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงทั้งหมดหรือบางส่วน	ทั้งหมดหรือบางส่วน
รายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง (ทั้งหมดหรือบางส่วน) ไม่มีแล้วหรือไม่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต	ทั้งหมดหรือบางส่วน

IFRS 9 จึงให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่าง “กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยง” กับ “วัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยง” กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงเป็นเรื่องในระดับสูงสุดของกิจการที่กำหนดว่า กิจการบริหารความเสี่ยงอย่างไร โดยกิจการต้องระบุถึงความเสี่ยงที่เผชิญอยู่ วิธีการตอบสนองต่อความเสี่ยงเหล่านั้น กลยุทธ์จึงมีลักษณะระยะยาวและมีความยืดหยุ่นในการปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เอกสารกลยุทธ์จึงมีเนื้อหากว้าง ๆ แล้วนำไปถ่ายทอดผ่านในรูปของนโยบาย ซึ่งจะกำหนดแนวทางปฏิบัติในรายละเอียดไว้ ดังนั้น ในการนำกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงไปปฏิบัติจึงอาจมีวัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงได้มากกว่าหนึ่งวัตถุประสงค์ ดังนั้น บางครั้งวัตถุประสงค์อาจเปลี่ยนแปลงไปแต่กลยุทธ์ยังคงเดิม

เอกสารกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงจึงระบุเรื่องเหล่านี้ไว้

- การกำกับดูแลกิจกรรมการบริหารความเสี่ยง
- คำอธิบายเกี่ยวกับความเสี่ยงที่ต้องมีการป้องกัน

- ลักษณะหรือขนาดของความเสี่ยงที่ต้องมีการป้องกัน
- ระยะเวลาที่ครอบคลุมการจัดการความเสี่ยงนั้น ๆ
- ประเภทของเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ป้องกันความเสี่ยง
- การกำหนดเพดานความเสี่ยง (Risk Limits)

วัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงจึงระบุถึงความสัมพันธ์ในลักษณะการป้องกันความเสี่ยงในระดับที่ละเอียด โดยระบุว่าเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงได้นำมาใช้เพื่อป้องกันความเสี่ยงประเภทใดและรายการใดที่เป็นรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง

สรุปและพัฒนาการในอนาคต

คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ได้ออกมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงินหรือ IFRS 9 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ทดแทนมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินหรือ IAS 39 และจะให้ผลบังคับใช้สำหรับงบการเงินตั้งแต่

ตารางแสดงการเปรียบเทียบเงื่อนไขในการนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้

IAS 39	IFRS 9
<p>การจัดทำเอกสารที่เป็นทางการเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง ระบุถึง</p> <ul style="list-style-type: none"> • วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ของกิจการ ในการป้องกันความเสี่ยง • เครื่องมือที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง • รายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ • ลักษณะของความเสี่ยงที่ได้ป้องกันไว้ • การประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยง 	<p>การจัดทำเอกสารที่เป็นทางการเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง ระบุถึง</p> <ul style="list-style-type: none"> • วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ของกิจการ ในการป้องกันความเสี่ยง • เครื่องมือที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง • รายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงไว้ • ลักษณะของความเสี่ยงที่ได้ป้องกันไว้ • การประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งรวมถึงแหล่งที่มาของความเสี่ยงไม่มีประสิทธิผล และวิธีการกำหนดอัตราส่วน การป้องกันความเสี่ยง (Hedge Ratio)
<p>ความสัมพันธ์ในลักษณะป้องกันความเสี่ยงของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงที่เป็นไปตามเงื่อนไข</p>	<p>ข้อกำหนดที่ไปใหม่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม รายการที่เข้าเงื่อนไขการเป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงตาม IAS 39 อาจมีคุณสมบัติเข้าเงื่อนไขการเป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงและรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยงตาม IFRS 9</p>
<p>ข้อกำหนดในการประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยง</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความมีประสิทธิภาพสามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ • การประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยงในอนาคต (Prospective Test) • การประเมินประสิทธิผลต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินประสิทธิผลที่เกิดขึ้นจริง(Retrospective Test) ว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่มีประสิทธิผลสูงหรือไม่ (การประเมินผลที่เกิดขึ้นจริงที่ให้ผลการหักลบกำไร/ขาดทุนระหว่าง 80-125%) 	<p>ข้อกำหนดในการประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยงในอนาคต (Prospective Test)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจยังคงอยู่ • ความเสี่ยงด้านเครดิตไม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้มูลค่าเปลี่ยนแปลงไป • อัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยงยังคงสอดคล้องกับกลยุทธ์ในการบริหารความเสี่ยง
<p>อนุญาตให้เลิกใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงได้โดยสมัครใจ</p>	<p>การเลิกใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น</p>

วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 ข้อกำหนดใน IFRS 9 เกี่ยวกับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงได้ปรับปรุงและพัฒนาขึ้นให้มีลักษณะเป็นหลักการ (Principle-based) ที่เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบใน IAS 39 ที่มีลักษณะเน้นกฎเกณฑ์ เนื่องจากการบัญชีป้องกันความเสี่ยงเป็นข้อกำหนดพิเศษเป็นข้อยกเว้นจากข้อกำหนดทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องของวิธีการบัญชีที่ใช้กับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับรายการที่ได้ป้องกันความเสี่ยง หรือที่เรียกว่า Accounting Mismatch เงื่อนไขในการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน IFRS 9 จึงต้องกำหนดไว้อย่างเข้มงวดอย่างไรก็ดี ข้อกำหนดใน IFRS 9 มีลักษณะผ่อนปรนและยืดหยุ่นมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับข้อกำหนดใน IAS 39 เพื่อให้รายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นแสดงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงของกิจการ และลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากตารางสรุปเพื่อเปรียบเทียบเงื่อนไขการนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้

IFRS 9 ฉบับปี 2014 ยังไม่ครอบคลุมข้อกำหนดเกี่ยวกับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงสำหรับกลุ่มรายการที่มีลักษณะเปิดที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอหรือ Macro Hedging เนื่องจากลักษณะของรายการมีความซับซ้อนและวิธีการป้องกันความเสี่ยงรายการเดี่ยวหรือกลุ่มรายการที่มีลักษณะปิด IASB จึงออกข้อกำหนดการบัญชีป้องกันความเสี่ยงสำหรับรายการเดี่ยวหรือกลุ่มรายการที่มีลักษณะปิด หรือ General Hedge Accounting ไว้ใน IFRS 9 และจึงพัฒนาข้อกำหนดเรื่อง macro hedging เป็นลำดับต่อไป ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพจึงควรติดตามพัฒนาการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกิจการที่มีการบริหารความเสี่ยงที่ซับซ้อน เช่น สถาบันการเงิน บริษัทประกันภัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

English

- Ernst & Young LLP. (2016). International GAAP 2016: Generally Accepted Accounting Principles under International Financial Reporting Standards. John Wiley & Sons, Ltd., United Kingdom.
- IASB. (2014). International Financial Reporting Standard No. 9 Financial Instruments. IFRS Foundation, London, United Kingdom.
- IFRS. (July 2014). IFRS 9 Project Summary, accessed June 7, 2016. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognition/Documents/IFRS-9-Project-Summary-July-2014.pdf>
- Ramirez, Juan. (2015). Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS 9, 2nd Edition. John Wiley & Sons, Ltd., United Kingdom.